

Natuur als onderdeel van de economie

Natuur en landschap vertegenwoordigen een grote maatschappelijke waarde. Investeren in natuur en landschap loont, maar hoeveel het loont en voor wie en onder welke voorwaarden is niet altijd even helder. Om natuur een volwaardige plaats te geven in besluitvorming is inzet van private financiering en publieke samenwerking nodig.

Natuur is van grote waarde voor de economie. Natuur is een schaars goed, zowel een productiefactor als een consumptiegoed, waarmee in de behoeften van huidige en toekomstige generaties wordt voorzien. Het is ook een collectief goed. De natuur biedt ecosysteemdiensten zoals zuivere lucht, schoon water en ziekte- en plaagregulatie, maar deze diensten zijn in het gangbare economische verkeer ongeprijsd en hebben geen eigenaar; de waarde ervan wordt daardoor in de besluitvorming vaak onderschat. Uiteindelijk gaat het bij de waardering van natuur om de welvaartstheoretische vraag hoe we omgaan met schaarste. Verstandig omgaan met schaarste is noodzakelijk voor de toekomstige welvaart, die op te vatten is als “iedere vorm van nutsbeleving of voldoening ongeacht of het hierbij gaat om materiële behoeften, om immateriële belevingen of om publieke belangen” (Dietz en Wolfson, 2011). Deze definitie gaat uit van het brede welvaartsbegrip en omvat daarmee ook ecologische en sociale aspecten. Dit in afwijking van de praktijk van alledag waarin de economie veelal wordt verengd tot die activiteiten die in financiële zin direct bijdragen tot de economische groei. De negatieve externe effecten van ons economisch handelen in enge zin leiden tot ernstige vernietiging van het natuurlijk kapitaal en doen daarmee afbreuk aan de maatschappelijke welvaart.

Duurzame ontwikkeling en afruilen
Vanuit deze brede welvaartstheoretische invalshoek leidt maatschappelijke behoeftebevrediging op lange termijn tot een duurzame ontwikkeling, waarin economische, sociale en ecologische belangen op een evenwichtige manier worden afgewogen (SER, 2010). Wanneer deze drie dimensies in samenhang worden beschouwd, kan er sprake zijn van synergie, maar vaker is er echter sprake van afruilen: de keuze voor het een gaat ten koste van het ander. Die afruilen kunnen gaan tussen de korte versus lange termijn, tussen individu versus collectief, tussen materiële versus immateriële behoeften en tussen verschillende landen of regio's. Afruilen kunnen ook optreden tussen de verschillende functies van natuur. Veel natuurgebieden of ecosystemen leveren meerdere diensten tegelijk. Een bos bijvoorbeeld produceert hout, legt koolstof vast, reguleert het lokale klimaat en produceert zuurstof. Zelfs een klein land als Nederland, waar oorspronkelijke natuur vrijwel ontbreekt, kent een veelheid van meer of minder zichtbare ecosysteemdiensten (figuur 1). Behoud en verbetering van deze diensten vragen om verschillend, en soms om ook tegengesteld beleid (Planbureau voor de Leefomgeving en WUR, 2010). Voor koolstofvastlegging is bijvoorbeeld van belang dat bomen langere tijd kunnen groeien, maar niet hoe divers het bos is. Voor houtproductie gaat het om een beperkt aantal soorten. Voor biologische plaagbestrijding is de soortenrijkdom in de vorm van biodiversiteit, ofwel natuur in de ecologische betekenis, juist belangrijk. Alleen met een evenwichtig beleid zijn win-winsituaties mogelijk. Zo kan waterbeheer zowel kwantitatief als kwalitatief meerdere doelen dienen wanneer natuurontwikkeling is meegenomen: de ontstane nieuwe natuur draagt bij aan

HENRIËTTE TEN BERGE

Secretaris bij de Sociaal-Economische Raad (SER)

NIKOLAI BLOEM

Secretaris bij de SER

TON VAN DER WIJST

Secretaris bij de SER



Bron: PBL en WUR, 2010

beleidsterreinen als gezondheid, recreatie en toerisme, en wonen in de natuur (ECORYS-NEI, 2002).

Biodiversiteit komt in meerdere systeemdiensten tot uitdrukking (figuur 1), zoals via de invloed op genetische bronnen, bestuiving en de nutriëntenkringloop. De Monitor Duurzaam Nederland 2009 (CBS *et al.*, 2009) laat zien dat de achteruitgang van biodiversiteit zeer bedreigend is voor onze toekomstige welvaart. Natuur en biodiversiteit worden volgens de monitor onvoldoende meegenomen in de politieke besluitvorming.

Economisch belang natuur in praktijk onderschat

De onder auspiciën van de Verenigde Naties uitgebracht studie *The economics of ecosystems and biodiversity* (TEEB, 2009) laat zien dat het economisch belang van natuur en biodiversiteit wereldwijd structureel wordt onderschat en dat een groot deel van de kosten van biodiversiteitsverlies wordt genegeerd. Hoe langer wordt gewacht met serieus investeren in natuur en biodiversiteit, hoe hoger de latere kosten. Met de inzet van economische instrumenten – in samenhang met andere instrumenten – is volgens deze studie veel winst te behalen. Zo kan bescherming en herstel van de wereldwijde visserijstand er bijvoorbeeld voor zorgen dat deze sector verduurzaamt en er bovendien jaarlijks vijftig miljard dollar meer wordt verdiend (TEEB, 2009).

Dat waarde van natuur wordt onderschat, geldt zeker ook voor Nederland. De Taskforce Biodiversiteit en Natuurlijke Hulpbronnen ziet een betere integratie van biodiversiteit in de economie als de centrale uitdaging voor haar bijdrage aan het biodiversiteitsbeleid. Dit betekent concreet: werken aan bewustwording, ontwikkelen van goede instrumenten, geven van de goede economische prikkels en het realiseren van de goede randvoorwaarden (Taskforce Biodiversiteit, 2009). “Als we willen dat producenten verantwoordelijk zijn voor duurzaamheid, dan moeten we een prijskaartje hangen aan biodiversiteit”, aldus Taskforce-voorzitter Hans Alders.

Het Nederlandse bedrijfsleven onderkent de waarden van natuur en biodiversiteit. Werkgeversorganisaties VNO-NCW, MKB-Nederland en LTO hebben met de International Union for Conservation of Nature (IUCN) een intentieverklaring ondertekend om te komen tot een constructieve dialoog, samenwerking

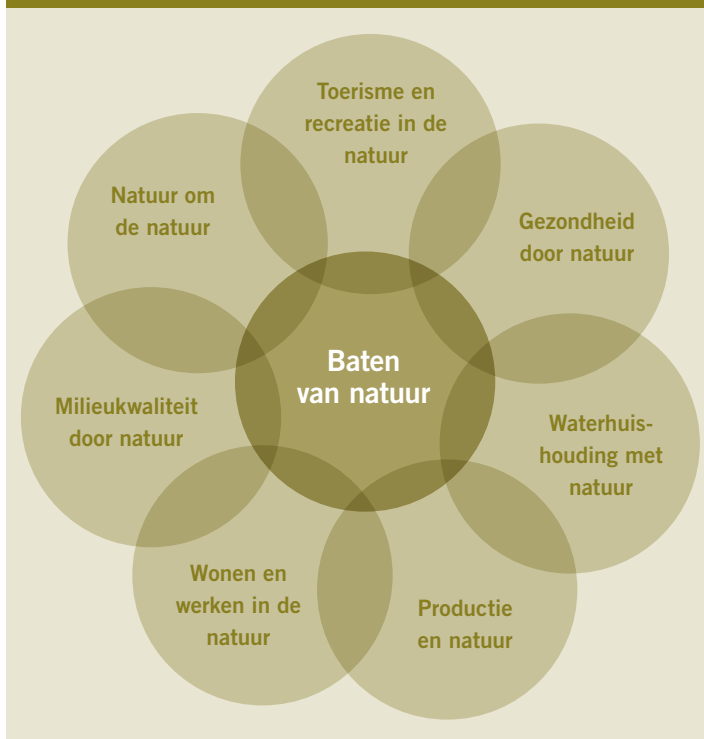
en gezamenlijke activiteiten gericht op het behoud en herstel van biodiversiteit. De partijen hebben hiertoe het Platform Biodiversiteit en Bedrijfsleven opgericht. Dit omdat, zoals werkgeversvoorzitter Wientjes het verwoordt in Bosscher (2011): “Het belang van natuur en behoud van ecosystemen voor de lange termijn van zo'n belang is dat het serieuze aandacht verdient dan de waan van de dag”. Een ander voorbeeld van betrokkenheid van bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties vormt het Manifest natuur, landschap en economie in een vitaal platteland (ANWB *et al.*, 2010).

Gebruikswaarde van natuur

Het onderschatten van het economisch belang van natuur betekent niet dat de maatschappelijke baten van natuur in het geheel niet in de economische kringloop tot uitdrukking komen. De natuur levert verhandelbare goederen als hout, vis en landbouwproducten. Deze producten hebben een actieve gebruikswaarde die via marktprijzen tot uitdrukking komt; de negatieve externe effecten blijven echter buiten beeld. Daarnaast kan ook de belevingswaarde van natuur (natuurschoon) als een dienst worden gezien die een gebruikswaarde oplevert. De baten hiervan zijn vaak indirect en manifesteren ze zich op heel verschillende manieren, bijvoorbeeld in de waarde van fraai gelegen woningen en de omzet van recreatieparken en horecaondernemingen (SER, 2011). Het is vooral de biodiversiteit die het minst in de economische kringloop is opgenomen en daardoor kwetsbaar is. Het gaat hierbij onder meer om regulerende diensten, zoals het reinigend vermogen, waterregulatie, koolstofvastlegging en bestuiving, de zogenaamde passieve gebruikswaarde (ECORYS-NEI, 2002). Daar komt bij dat de toekomstige waarde van ecosystemediensten vaak nog onbekend is, zoals bij de betekenis van plantensoorten voor medicijnen, of dat zij pas later zichtbaar wordt, zoals bij erosie door het kappen van bossen. Ook zijn de effecten soms onvoorzien. Zo resulteert bijvoorbeeld het verdwijnen van bijen in delen van Europa niet alleen in verlies van de honingproductie, maar ook in ernstige problemen in de fruitproductie door het wegvallen van de bevruchting van fruitbomen 16

Figuur 2

Natuurbaten en maatschappelijke thema's.



Bron: ECORYS-NEI, 2002

(Europese Commissie, 2007). Dit voorbeeld illustreert dat ecosystemen vaak kwetsbaarder zijn dan velen zich realiseren.

De verschillende baten van de natuur staan niet op zichzelf, maar hebben betrekking op uiteenlopende maatschappelijke thema's en baathebbers (figuur 2). De overlappingen en samenhangen compliceren de toerekening van de baten en lasten, maar bieden anderzijds ook aanknopingspunten voor beleid.

Een afwegingskader voor natuurbehoeften

Om tot maatschappelijk wenselijke uitkomsten te komen, is er een afweging nodig tussen verschillende geprijsde en ongeprijsde behoeften. Daarbij is de afweging aan de orde in welke mate van de verschillende ecosystemediensten gebruik wordt gemaakt (Sijtsma *et al.*, 2009). Collectieve besluitvorming over zulke afwegingen blijkt soms zeer moeizaam te verlopen. Maar die afwegingen overlaten aan de markt zou meestal ook tot onbevredigende uitkomsten leiden. Door het ontbreken van marktprijzen voor veel verschillende natuurbehoeften is er onvoldoende inzicht in de offerbereidheid van mensen: wat is natuur ons waard? Maar ook het introduceren van kunstmatige prijzen is niet zonder problemen. Door te concentreren op bijvoorbeeld marktmechanismen voor het vastleggen van koolstof raken andere maatschappelijke natuurdiensten mogelijk uit het zicht.

Het is uiteindelijk aan de politiek om een evenwicht te zoeken tussen de verschillende belangen. Belangrijke vraag hierbij is onder welke voorwaarden economische waardering van natuur en ecosysteemdiensten tot onderbouwde en bewuste afwegingen kan leiden. Die vraag moet van geval tot geval worden beantwoord. Een belangrijk instrument om de verschillende belangen in kaart te brengen, is de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA). Dit instrument wordt in Nederland in toenemende mate gebruikt om grootschalige projecten te beoordelen, bijvoorbeeld in het kader van integrale gebiedsontwikkeling. Een van de kernvragen hierbij is welk belang mensen hechten aan wat wel “zwakke waarden” wordt genoemd, te weten veranderingen in natuur en milieu, landschap, cultuurhistorie en sociale cohesie. Koopmans (2011) wijst erop dat de effecten op milieu en natuur in MKBA's soms noodgedwongen onvolledig zijn, vaak niet in geld uitgedrukt worden en een te gering gewicht geven aan langetermijneffecten. Veel MKBA's nemen natuureffecten slechts mee als pro-memorie-post; het totaalbeeld is hierdoor onvolledig, wat kan leiden tot onjuiste interpretaties. Het is volgens Koopmans zaak om ook de zachte effecten van natuur en milieu in harde euro's uit te drukken, om ze zo te kunnen afwegen tegen investeringskosten en financiële baten. Het Planbureau voor de Leefomgeving (Sijtsma *et al.*, 2009) heeft tegen deze achtergrond de zogenaamde natuurpuntenmethode geïntroduceerd, een index van geaggregeerde kwantiteits- en kwaliteitseffecten van veranderingen in de natuur. De belangrijkste winst van deze methode is dat de mate van natuurverlies of -verbetering van een project op één lijn wordt gebracht met de baten en kosten die wel in euro's zijn uit te drukken. Dit bevordert de onderlinge vergelijkbaarheid van projecten. Het is zaak om deze natuurpunten, die vooralsnog naast de MKBA staan, onderdeel uit te laten maken van de MKBA.

Verdelingsconsequenties onvoldoende onderkend

Veel MKBA's gaan volgens Dietz en Wolfson (2011) jammer genoeg voorbij aan de verdelingsconsequenties van projecten over individuele burgers en regio's. Dit terwijl de verdeling van lusten en lasten juist de legitimiteit van het bestuur bepaalt: is er voldoende draagvlak voor bepaalde uitkomsten? Dit raakt direct aan de afruilen die in de discussie over duurzame ontwikkeling centraal staan.

De zich nog altijd voortslepende discussie over de Hedwigepolder laat verschillende van die afruilen zien. In de eerste plaats is er een afruil tussen directe economische belangen, op de korte termijn, en natuur. Het uitdiepen van de Westerschelde ten behoeve van de haven van Antwerpen gaat ten koste van vogelbroedgebieden. Vervolgens is er een afruil tussen landbouw en natuur. Als compensatie voor het uitdiepen zouden de landbouwgronden van de Hedwigepolder onder water worden gezet. Tegelijkertijd is dit een afruil tussen individu en collectief. Individuele belangen van boeren en bewoners moeten wijken voor natuur dat een collectief Europees belang vertegenwoordigt. Voor veel

Belangen van boeren en bewoners moeten wijken voor natuur dat een collectief Europees belang vertegenwoordigt

Zeeuwen gaat het vooral om een afruil tussen hier en daar: de belangen van Zeeland tegenover de belangen van Antwerpen. Ook de Taskforce Biodiversiteit (2011) onderkent dat de kosten en baten scheef onder verschillende actoren verdeeld zijn. Naast een waardering van kosten en baten zijn er daarom ook economische prikkels nodig

om scheve verdelingseffecten weg te nemen. Dat brengt ons bij de vraag welke instrumenten beschikbaar zijn om de baten en kosten van natuur adequaat over de direct- en indirectbetrokken te verdelen.

Beleidsmix wenselijk

Uit de reeks van studies over het beter betrekken van natuur en biodiversiteit bij economische en politieke beslissingen komt steeds naar voren dat een mix van instrumenten noodzakelijk is, met veel ruimte voor zowel financiële instrumenten als regulering. Deze combinatie van instrumenten staat dan ook centraal in de TEEB-aanbevelingen. Een voorwaarde vooraf voor de gewenste maatschappelijke uitkomsten is een goede monitoring van natuurwaarden en een minder statische benadering. Daar valt nog veel winst te boeken. De huidige systematiek van doelsoorten en doeltypen houdt te weinig rekening met de dynamiek in de natuur (IBO Natuur, 2009). Een natuurdoeltype is een in het natuurbeleid nagestreefd type ecosysteem dat een bepaalde biodiversiteit en een bepaalde mate van natuurlijkheid als kwaliteitskenmerken heeft. Per natuurdoeltype worden de doelsoorten genoemd die daarvan voor hun voortbestaan afhankelijk zijn. De beleidsdoelstelling per natuurdoeltype is geformuleerd in de vorm van een percentage van het aantal soorten dat op een locatie aanwezig moet zijn. Biodiversiteit is het onvoorspelbare en steeds veranderende gevolg van toeval, evolutie en dynamiek (Heal *et al.*, 2005). Doelsoorten verdwijnen en nieuwe soorten verschijnen, soortencombinaties veranderen en habitatei-

sen van soorten veranderen, mede onder invloed van klimaatverandering. De instandhoudingsdoelen van het Nederlandse natuurbeleid daarentegen leggen het accent op lokale schaal in termen van aantallen, soorten en soortcombinaties. Het natuurbeleid kan effectiever worden door betere afstemming op de natuurlijke dynamiek. Dat kan door de sturing op te schalen van lokaal natuurgebied naar het regionale netwerk van een ecosysteemtype, bij voorkeur op Noordwest-Europese schaal en door sterker te sturen op ruimtelijke en milieucondities in plaats van op aantallen van soorten en soortsamenstelling van levensgemeenschappen.

Verfijning van het financiële instrumentarium

Het financiële instrumentarium wordt in het Nederlandse natuur-, milieu- en landbouwbeleid al op vele plaatsen ingezet. Verdere verfijningen zijn mogelijk en wenselijk. Enkele voorbeelden.

TEEB (2009) bepleit een bredere toepassing van beloningen of vergoedingen van diensten, de Payment for Ecosystem Services-contracties. Een voorbeeld hiervan zijn landbouwers die vergoedingen krijgen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Het gericht belonen van diensten is een logische vervolgstap op de eeds in gang gezette ontwikkelingen in het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid. Inmiddels heeft hier een omvorming van productiesteun naar inkomenssteun onder voorwaarden (*cross compliance*) plaatsgevonden. Die voorwaarden liggen op het gebied van milieu, dierenwelzijn, diergezondheid en arbeidsomstandigheden. De vergoeding maakt het mogelijk dat deze gronden in handen van particulieren blijven, maar wel een belangrijke natuurfunctie krijgen. Hierbij gaat het om het opzetten van marktgerichte en gebiedsgerichte systemen voor vergoeding van natuur- en

Het natuurbeleid kan effectiever worden door betere afstemming op de natuurlijke dynamiek door sturing op te schalen van lokaal natuurgebied naar het regionale netwerk van een ecosysteemtype

landschapsbeheer door boeren en andere grondbezitters. Een marktgerichte vergoeding wil zeggen dat deze niet gebaseerd wordt op agrarisch productie-verlies, maar op de fictieve marktwaarde van groene diensten. Deze groene diensten worden dan als het ware aanbesteed en er wordt een prijs voor de geleverde diensten betaald (SER, 2008). De waarde van actieve individuele prestaties en ondersteuning van groene of blauwe diensten (waterbeheer) kan bijvoorbeeld worden gebaseerd op het tijdsbeslag en de kosten die voortvloeien uit de desbetreffende inzet. Het betrekken van particulieren bij natuurbeheer vraagt wel om een stevige regie. Hoe meer particuliere beheerders in een gebied en hoe meer mensen betrokken moeten worden bij afspraken over de te leveren diensten, des te groter de kans dat niet iedereen daar volledig mee instemt (Wierts *et al.*, 2007).

Met particulieren zullen afspraken moeten worden gemaakt over behoud en versterking van de kernkwaliteiten van de desbetreffende gebieden. Omdat het vaak doorlopende gebieden betreft, is er meer nodig dan een paar individuele boeren en moeten grotere collectiviteiten georganiseerd worden.

Bij de uitvoering en financiering kunnen gebiedsfondsen een rol spelen. Hierin zijn private en publieke middelen voor inrichting of onderhoud van landschapselementen op lokaal niveau gebundeld (Taskforce Financiering Landschap Nederland, 2008). Dit heeft als voordeel dat het een bestaand en krachtig instrument is waarmee lokale stakeholders kunnen worden aangesproken. Daarnaast kunnen gebiedsfondsen ook als instrument fungeren om boeren te faciliteren de kwaliteit van hun landbouwbedrijf te vergroten door bijvoorbeeld toepassing van biologische plaagbestrijding te stimuleren, waardoor veel minder chemische bestrijdingsmiddelen nodig zijn (PBL en WUR, 2010). Dit kan door agrarische ondernemers te ondersteunen bij hun aanpassingsinvesteringen en hen te compenseren voor eventueel productieverlies. De inzet van plaagbestrijdende dieren, waaronder insecten, wordt al met veel succes toegepast in de glasteeit. In de open teelten van de akkerbouw is biologische plaagbestrijding complexer. Bovendien zullen de opbrengsten gemiddeld iets lager zijn en sterker fluctueren. Door onder meer een aanpassing van de landschapsstructuren, bijvoorbeeld door de aanleg van houtsingels en kruidenrijke randen, is ook in de akkerbouw echter een veel grotere inzet van biologische plaagbestrijding mogelijk. Tegenover de lagere agrarische productie staan dan lagere kosten voor bestrijdingsmiddelen, schoner water en een hogere landschapswaardering.

In bepaalde gevallen kan het profijtbeginsel stringenter worden toegepast. Een bekend voorbeeld hiervan is het Nationaal Park De Hoge Veluwe, dat jaarlijks ruim 500.000 betalende bezoekers ontvangt; deze inkomsten zijn min of meer kostendekkend voor het in stand houden van de biodiversiteit in het Park.

Een ander vaak genoemd instrument om natuur te prijszelen zijn ver-

handelbare tegoeden, in navolging van de diverse emissiehandelsregelingen om te komen tot een koolstofarme economie. Compensatie van verlies van natuur kan vorm krijgen door verhandelbare tegoeden te kopen (Europese Commissie, 2007). *Habitat banking* en *wetland banking* in de Verenigde Staten zijn voorbeelden hiervan. Bij dergelijke regelingen wordt milieuaansprakelijkheid omgezet in verhandelbare tegoeden. Hier zijn echter wel een aantal nadelen aan verbonden. Een voorwaarde is dat compensatie geen vrijbrief is om gebieden met een hoge biodiversiteitswaarde aan te tasten. Verder is er de complicatie dat aanplant elders niet automatisch leidt tot eenzelfde kwaliteitsniveau. Natuurgebieden zijn meestal immers niet homogeen en volledig uitwisselbaar; bovendien zijn zij een belangrijke schakel in lokale ecosystemen. Voorop moet staan dat op ieder schaalniveau of netwerk de kwaliteit van de biodiversiteit niet wordt aangetast. Om particuliere geldstromen voor natuur bij elkaar te brengen is “rood voor groen” een aantrekkelijke formule: het koppelen van de ontwikkeling van rendabele rode functies – zoals wonen, werken en recreëren – aan groene investeringen in ruimtelijke kwaliteit door verevening van kosten en baten. Hierdoor komen particuliere middelen vrij voor investeringen in natuur- en landschapswaarden. Rood voor groen kan werken bij een zekere schaarste aan ruimte voor rood. Punt van aandacht is de bovenlokale gebiedsontwikkeling. Gemeenten onderschrijven het belang van groen maar zien dat het liefst op grondgebied van een buurgemeente liggen, en kiezen zelf voor woonwijk en bedrijventerrein. Daar zit voor de gemeente het financiële profijt. Vanuit het oogpunt van maatschappelijke welvaart zou het uitgangspunt moeten zijn dat een kring van gemeenten regionaal optimale locaties voor diverse functies bepaalt (SER, 2004; 2011). Dat lukt niet zonder een nadrukkelijker regisserende en arbitrerende rol van de provincie. De Taskforce Financiering Landschap Nederland (2008) heeft daarom aanbevolen te komen tot verplichtende mechanismen voor bovenplanse verevening, dat wil zeggen om rode ontwikkelingen binnen agrarische cultuurlandschappen te laten meebetalen aan landschapsmaatregelen uit een Provinciaal Landschapsfonds.

Tegengaan van perverse prikkels

Positieve effecten op de kwaliteit van de natuur zijn ook mogelijk door zogenoemde perverse prikkels aan te pakken. In dit geval gaat het hierbij om subsidies of belastingvrijstellingen die bedoeld zijn om de productie of consumptie te bevorderen maar daarmee veelal onbedoeld ook een extra druk op ecosysteemdiensten leggen. TEEB (2009) geeft aan dat wereldwijd op dit moment 1000 miljard dollar besteed wordt aan subsidies voor onder andere visserij, landbouw, energie en transport. Een derde hiervan stimuleert de productie en consumptie van fossiele brandstoffen. Voorbeelden van perverse prikkels in Nederland zijn volgens TEEB de accijnskorting voor rode diesel voor tractoren en

Gemeenten onderschrijven het belang van groen maar zien dat het liefst op grondgebied van een buurgemeente liggen, en kiezen zelf voor woonwijk en bedrijventerrein

een verlaagd btw-tarief voor sierteelproducten. Reguleringsmaatregelen op de passende plekken. Directe investeringen in de Ecologische Hoofdstructuur blijven hierbij noodzakelijk. De aanleg van ecologische corridors moet de migratie van soorten faciliteren, de bescherming van wetlands moet overstromingen voorkomen en de bescherming van bossen is van belang voor de klimaatregulatie.

Conclusie

De achteruitgang van de biodiversiteit vormt de grootste bedreiging van onze toekomstige welvaart. In dat licht is het verontrustend dat de voorgenomen bezuinigingen van het kabinet-Rutte-Verhagen op het natuurbeleid zullen leiden tot een verslechtering van de natuurkwaliteit en de leefomstandigheden van planten- en diersoorten (Bredenoord *et al.*, 2010). De binnen de EU afgesproken verplichtingen raken verder uit het zicht. Ook zullen de kwaliteit van het Nederlandse landschap en de recreatieve waarde ervan achteruit gaan. Het Planbureau voor de leefomgeving merkt ook op dat wanneer aanvullende financiering kan worden gevonden, dit zal helpen de knelpunten weg te nemen. Die additionele middelen kunnen worden gevonden in de marktsector. Deze constatering onderstreept het belang van dit onderwerp en de noodzaak om nieuwe financieringsbronnen aan te boren. De afgelopen jaren zijn in binnen- en buitenland diverse projecten ontstaan die laten zien dat door een andere vormgeving van het beleidsinstrumentarium met de inzet van marktmechanismen

ook private partijen een bijdrage kunnen leveren aan investeringen in en onderhoud van natuur. Goede benutting van financiële instrumenten vraagt om betere publieke samenwerking tussen gemeenten, vooral op regionaal niveau. Maar de bestaande intergemeentelijke samenwerking is in de regel nog te vrijblijvend, waardoor lastige vraagstukken vaak blijven liggen. Hier is een stevige hand van de provincies nodig. De door het kabinet voorgestelde decentralisatie biedt daarvoor kansen, zonder dat er adequate middelen tegenover staan. Het behalen van maatschappelijke welvaart vereist daarom additionele inzet van private middelen.

Het vraagt van het Rijk om het stellen van duidelijke kaders voor ruimtelijke kwaliteit, waaronder de Ecologische Hoofdstructuur en dynamisering van natuurwaarden, verfijning van het instrumentarium en een goede monitoring. De uitdaging is om, mede op basis van voorstellen van de Taskforce Biodiversiteit en Natuurlijke Hulpbronnen, nieuwe stappen te zetten zodat de mogelijkheden worden geëffectueerd om de natuur echt onderdeel te maken van economische en politieke besluitvormingsprocessen.



De auteur heeft verklaard dit artikel alleen te publiceren in ESB en niet elders te publiceren in wat voor medium dan ook. Het is wel toegestaan om het artikel voor eigen gebruik en voor publicatie op een intranet van de werkgever van de auteur aan te wenden.

LITERATUUR

- ANWB et al., (2010) *Manifest Natuur, landschap en economie in een vitaal platteland*. Internetdocument op www.natuurmonumenten.nl, 17 augustus.
- Bosscher, F. (2011) Belang van natuur niet iets voor waan van de dag. *Van Nature, tijdschrift van Natuurmonumenten*, 12(2), 16-17.
- CBS et al., (2009) *Monitor Duurzaam Nederland 2009*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Dietz, F. en D. Wolfson (2011) Wat zijn natuur, milieu en ruimte ons waard? *TPE digitaal*, 5(1), 1-14.
- ECORYS-NEI (2002) *De verscholen baten van de natuur*. Rotterdam: ECORYS-NEI.
- Europese Commissie (2007) *Groenboek over marktconforme instrumenten voor milieu- en gerelateerde beleidsdoelstellingen*. Brussel: Europese Commissie.
- Heal, G.M., E.B. Barbier en K.J. Boyle (2005) *Valuing ecosystem services: toward better environmental decision making*. Washington: The National Academies Press.
- IBO Natuur (2009) *Eindrapportage van de werkgroep IBO natuur*. Den Haag: Interdepartementaal Beleidsonderzoek.
- Koopmans, C. (2011) *Van zacht naar hard: natuur en milieu in mkba's*. Oratie. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam.
- Wiertz, J., M.E. Sanders en J.M. Kranendonk (red) (2007) *Ecologische evaluatie regelingen voor natuurbeheer; programma beheer en staatsbosbeheer 2000-2006*. Bilthoven: Milieu- en Natuurplanbureau.
- Bredenoord, H., A. van Hinsberg, B. de Knecht en H. Leneman (2010) *Herijking van de Ecologische Hoofdstructuur; quick scan van varianten*. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.
- PBL en WUR (2010) *Wat natuur de mens biedt: ecosysteemdiensten in Nederland*. Bilthoven: Planbureau voor de Leefomgeving.
- SER (2004) Nota Ruimte. *SER Advies*, 04(08).
- SER (2008) Waarden van landbouw. *SER Advies*, 08(05).
- SER (2010) Meer werken aan duurzame groei. *SER Advies*, 10(03).
- SER (2011) Bevolkingskrimp benoemen en benutten. *SER Advies*, 11(03).
- Sijtsma, F., J., A. van Hinsberg, S. Kruitwagen en F.J. Dietz (2009) *Natuureffecten in de MKBA's van projecten voor integrale gebiedsontwikkeling*. Bilthoven: Planbureau voor de Leefomgeving.
- Taskforce Biodiversiteit (2009) *Jaarbrief Taskforce Biodiversiteit en Natuurlijke Hulpbronnen*. Internetdocument op www.taskforcebiodiversiteit.nl.
- Taskforce Biodiversiteit (2011) *Factsheet economische instrumenten*. Internetdocument op www.taskforcebiodiversiteit.nl.
- Taskforce Financiering Landschap Nederland (2008) *Landschap verdient beter*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken.
- TEEB (2009) *The economics of ecosystems and biodiversity*. Internetdocument op www.teebweb.org.